

Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3500>

THE EFFECT OF FAMILY AND SOCIAL MEDIA ON SELF-ESTEEM

BENLİK SAYGISINDA AİLE VE SOSYAL MEDYANIN ETKİSİ¹

Salime Yıldırım²
Sultan Kavas³
Serdar Arcagök⁴

Abstract

The purpose of this research is to determine the effects of family and social media on self-esteem. The holistic single case model, one of the qualitative research models, was used in the research. The population of the research consists of parents of preschool children who continue their education in Çanakkale city centers in 2022-2023. The data collection tool of the research is the "Parent and Child Interview Form". The research data analyzed by two data coders by dividing them into codes and themes. Codes and themes were created based on the data obtained from the interview form. Modeling of the findings obtained from the data collection tool was carried out with the N-Vivo qualitative data analysis program. Some suggestions are presented in line with the research findings.

Keywords: Child, family, self-esteem, , social media.

Özet

Bu araştırmanın amacı ailenin ve sosyal medyanın benlik saygısına etkilerini belirlemektir. Araştırma nitel araştırma modellerinden bütüncül tek durum modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini 2022-2023 Çanakkale il merkezlerinde öğrenimlerini sürdüren okul öncesi öğrencilerinin velileri oluşturmaktadır. Araştırmanın veri toplama aracını "Ebeveyn ve Çocuk Görüşme Formu" oluşturmaktadır. Araştırma verileri iki veri kodlayıcısı tarafından kod ve temalara ayrılarak analiz edilmiştir. Görüşme formundan elde edilen verilerden yola çıkılarak kod ve temalar oluşturulmuştur. Veri toplama aracından elde edilen bulguların modellemesi ise N-Vivo nitel veri analiz programı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları doğrultusunda bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Aile, benlik saygısı, çocuk, sosyal medya

¹ Bu çalışma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencilerini Destekleme Projesi kapsamında hazırlanmıştır. 28-30 Eylül 2023 tarihleri arasında ULEAD Congress kapsamında Kahramanmaraş'ta düzenlenen 17. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresinde sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

² Salime Yıldırım, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, yildirimsalime.9@gmail.com, 0009-0008-3516-6971

³ Sultan Kavas, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, kavas9602@gmail.com, 0009-0004-7972-6361

⁴ Doç.Dr., Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, serdar_arcagok21@comu.edu.tr, 0000-0002-4937-3268

GİRİŞ

“Ben kimim?” yer yer her bireyin zihinde beliren bir sorudur. Bireyler bu gibi soruların cevaplarını ararken sıklıkla benlik kavramı ile karşılaşmaktadır. Benlik; kişinin kendisine nasıl baktığı, kişisel özellikleri hakkında olumlu ya da olumsuz yargılar bütünüdür (Aydın, 1996). Bu yargılamalar sonucu kişi öz değeriyle ilgili farkındalık geliştirmektedir. Benlik saygısı kişinin kendini yorumlaması sonucunda bir anlamda benliğini kabul etmesi ve onu benimsemesi durumudur (Eriş ve İkiz, 2013). Benlik saygısı aynı zamanda kişinin kendisine ne kadar değer yüklediğiyle ilişkilidir (Blasovich vd., 1991). Birey, kendine bu değeri hangi yargılar sonucunda yükleyebilmektedir? Bireyin benlik kavramına dahil olan her bir “ben” parçasına ilişkin duyduğu memnuniyet, saygı, değer yani genel olarak bireyin kendini yorumlaması sonucu oluşan önemlilik, değerlilik ve saygı değerlilik durumu “benlik saygısı” olarak açıklanmaktadır (Arıcak, 1999). Yani bu da kişinin benliğinden memnun olması, her parçasına ayrı önemlilik, saygı sağlaması kişinin benlik saygısını geliştirmekte ve olumlu yargı sonuçlarına ulaştırmaktadır. Farklı disiplinlerde benlik saygısının çeşitli tanımları görülmektedir. Psikolojide kişilerin kendileri ile ilgili fikir, his ve davranışlarının birleşimidir. Ayrıca kendimizle ilgili izlenimlerimizi düzenleyip bir şema haline getirmek olarak tanımlanır (Woolfolk, 1998). Sosyolojide benlik, kültüre ve topluma göre değişim göstermektedir. Asya kökenli aileler çocuklarına benlik saygısının sosyal çevreleriyle ilgili uyumuna göre değerlendirirken, Avrupa ve Amerikalı aileler kendilerine yetebilmeye göre benlik kavramını değerlendirmektedir (Markus ve Kitayama, 1991). Bu tanımların yanı sıra bu alanda merak edilen önemli bir detayda çocukluk döneminde benlik kazanımının önemidir. 0-6 yaş döneminde çocuğun yaşantısı, öz yeterlik ve öz saygısını oluşturmaktadır. Öz yeterlilik, bireyin kendisi hakkındaki düşünceleri, öz saygı ise başkalarının kişi hakkındaki düşünceleri olarak tanımlanmaktadır. Çocuğun çevresindeki herkes; aile, arkadaş, ilgilenen kişi, hatta kitle iletişim araçları bile bu konuda etkili olmaktadır (Leyens vd., 2000). Bu da erken çocukluk döneminin dış etkenlere en açık dönem olduğunu göstermektedir.

Benlik kavramı gelişimi dönemlere göre farklılık göstermektedir. Piaget’e göre bebeklerde benlik kavramı gelişimi için öncelikle nesne devamlılığı kazanılmış olmalıdır (Kayım ve Muhammed, 2019). Okul öncesi dönemde çocuk, benliğini anlamak için çaba sarf etmektedir. Bunun için en uygun ortam ise oyundur. Çeşitli roller ile çocuklar kendilerini keşfetmektedirler (Artan ve Uyanık Balat, 2003).

Kişilerde benlik saygısına etki eden faktörler arasında; bireyin yaşadığı aile ortamı, anne-baba tutumu, okul ve arkadaş çevresi, sağlık durumu, cinsiyet, yaşadığı toplum gibi pek çok etmen bulunmaktadır (Kimter, 2008). Bu doğrultuda ailenin çocuğun benlik saygısı üzerinde etkilerinin fark edilmesi ve neler yapılması konusunda bilgi sahibi olması gerekmektedir. Okul öncesi dönem çocuğuna verilen ve aileye katkılarına dayalı eğitim, çocuğun benlik saygısının yükselmesinde ve kişiliğinin tanınmasında büyük rol oynamaktadır (Campbell ve Lavallee, 1993). Çocuğun aile bireyleri hoşgörülü, destek verici ve esnekse çocuğun benlik saygısında bu doğrultuda yüksek olacaktır (Campbell ve Lavallee, 1993). Bununla birlikte aile bireylerinin çocuktan beklentileri de benlik saygısını önemli ölçüde etkilemektedir (Özkan, 1994). Çocukların kendi istek ve hedefleri doğrultusunda çocuğun benlik saygısını geliştirmede olumlu etken sağlarken ilgisiz ve beklentisiz bir aile yapısı ise benlik saygısını olumsuz etkilemektedir. Sosyal medya uygulamalarında, bireylerin benliklerinin başka bireylerle karşılaştırılması ve bunun bir sonucunda elde edilen bilgilerle kendi benlikleri ve benlik saygıları etkilendiği düşünülmektedir (Doğru ve Peker, 2004). Sosyal sitelerde bireyler kendileri ve başkaları ayırımı yapmaktadır (Arıcak, 1999). “Çocuklar bu durumdan ne kadar etkileniyor?” sorusu da son zamanların tartışılan konularından sayılmaktadır.

Bireylerin kendi kişilik ve benliklerini aktarış biçimlerinin gerçek dünyanın dışındaki sanal dünyada farklılaştığı görülmektedir. Sosyal medya bireyin fikirlerini özgürce ifade edebildiği bir platformdur. Sosyal medya, nasıl bir insan olduğunuz ile ilgilenmekten çok nasıl bir insan olmak istersiniz algısında yer edinmektedir (Özkök, 2019). Ayrıca Instagram, Youtube, Twitter gibi sosyal medyayı kullanıp, kendileri ile ilgili aldıkları geri bildirimler ile benlik saygısı geliştirmektedirler. Birey olarak kendi değerini değerlendirir, benlik saygısını oluştururlar (Yüksel-Şahin ve Öztoprak, 2019). Sosyal medyanın bireyin

benlik saygısı üzerindeki etkisinin araştırılması, benlik saygısı üzerindeki olumlu-olumsuz etkilerinin tespit edilip buna göre önlemler belirlemekte bu doğrultuda önem teşkil etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada benlik saygısının daha detaylı tanımlanmasını sağlamak, erken çocukluk dönemine kadar inen medya kullanımının benlik saygısına etkilerini araştırmak, ailelerin medya içeriklerinde bulunan benlik saygısını zedeleyici içerikleri analiz etme süreçlerini incelemek, ailelerin ve sosyal medyanın erken çocukluk döneminde benlik saygısına etkilerini incelemek, geliştirmek ve farkındalık yaratmak amaçlanmaktadır. Bu amaç çerçevesinde 3-6 yaş çocukları olan ebeveynlere şu sorular yöneltilmiştir:

1. Çocuklarınızın benlik saygısını geliştirmek için neler yapıyorsunuz? Lütfen belirtiniz.
2. Benlik saygısı üzerine yaptığınız etkinliklerden nasıl sonuçlar alıyorsunuz? Lütfen belirtiniz.
3. Sosyal medyanın benlik saygısına hangi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz? Lütfen belirtiniz.
4. Çocukların kullandıkları hangi sosyal medya uygulamalarında benlik saygısına yönelik hangi içerikler olduğunu düşünüyorsunuz? Lütfen belirtiniz.
5. Çocukların benlik saygısını zedeleyici içeriklere karşı tutularınız nelerdir? Lütfen belirtiniz.

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, veri toplamam araçları ve veri analizleri hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden biri olan bütüncül tek durum deseni kullanılmıştır. Durum çalışmalarının en belirgin özelliği bir ya da birkaç durumun derinlemesine incelenmesidir. Durum çalışmalarında belirli bir özelliğin derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesi amaçlanmaktadır (Ary, Jacobs, Razavieh ve Sorensen, 2006; Merriam, 2013). Bütüncül tek durum çalışmalarında daha önce bilinmeyen ya da araştırılmayan bir konunun ortaya çıkarılması ve daha sonra yapılacak araştırmalara temel oluşturması amaçlanmaktadır. (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2022-2023 öğretim yılında Çanakkale il merkezlerinde öğrenimlerini sürdüren okul öncesinde öğrenimlerini sürdüren çocukların velileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise amaçlı örnekleme türlerinden biri olan ölçüt örnekleme türü oluşturmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Veri Toplama Araçları

Alan yazın ve öğretim üyelerinin görüşleri doğrultusunda veri toplama araçları düzenlenmiştir. Beş açık uçlu sorudan oluşan 'Yarı yapılandırılmış Görüşme Formu' uygulanmıştır. Açık uçlu ve yönlendirici olmayan görüşme tekniğiyle veriler toplanıp analiz edilmiştir. Görüşme formu ikiye ayrılmaktadır. İlk Bölüm kişisel bilgiler, ikinci bölüm görüşme sorularından oluşmaktadır. Görüşme formundan elde edilen veriler katılımcıların uygun olduğu gün ve saatler belirlenerek toplanmıştır. Katılımcıların araştırmaya katılması gönüllük esası dikkate alınarak sağlanmıştır.

Verilerin Analizi

Açık uçlu ve yönlendirici olmayan görüşme tekniğiyle veriler toplanıp analiz edilmiştir. Görüşme formu ikiye ayrılmaktadır. İlk Bölüm kişisel bilgiler, ikinci bölüm görüşme sorularından oluşmaktadır. Elde edilen veriler N-Vivo nitel veri analiz programı yardımıyla modellenmiştir. Araştırmanın güvenilirliği Miles ve Huberman'ın (1994) formülü (Güvenilirlik= görüş birliğim / görüş birliği + görüş ayrılığı) kullanılarak iki veri kodlayıcısı tarafından belirlenmiştir. Bu hesaplama doğrultusunda ilk tema için % 92, ikinci tema için %91, üçüncü tema için %88, dördüncü tema için %92 ve son tema için ise %92 oranında

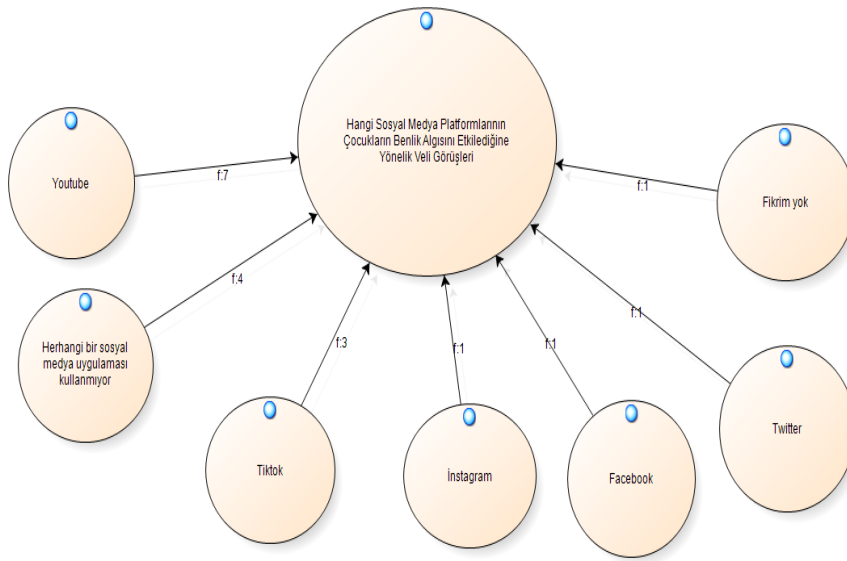
uyum düzeyi belirlenmiştir. Projenin geçerliliği başka bir ifadeyle inanırılığı ise katılımcı teyidi, doğrudan aktarmalar ve kuramsal çerçeve ile sağlanmıştır. Veliler $V_1, V_2, V_3...V_x$ şeklinde kodlanmıştır. Velilerin görüşleri doğrudan aktarmalar şeklinde belirtilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde araştırma verilerine bağlı olarak elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir. Araştırmaya gönüllü olarak katılan okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin araştırma sorularına verdikleri yanıtlar şekiller aracılığıyla gösterilmiştir.

Sosyal medya platformlarının benlik saygısını etkilediğine yönelik veli görüşleri

Şekil 1 incelendiğinde velilerin büyük bir çoğunluğu Youtube uygulamasını çocukların benlik saygısını etkilediğine yönelik görüş bildirmiştir. Ayrıca araştırma okul öncesi dönemde çocuğu olan velilerle gerçekleştirildiği için çocuğunun herhangi bir sosyal medya platformuna üyeliği olmadığını belirten veliler de olmuştur. Velilerin bir bölümü görüşlerini “Instagram, Facebook, Tiktok, Twitter” olarak belirtirken bir veli de herhangi bir fikri olmadığını belirtmiştir.

Şekil 1: Hangi sosyal medya platformlarının çocukların benlik saygısını etkilediğine yönelik veli görüşlerini gösteren modelleme

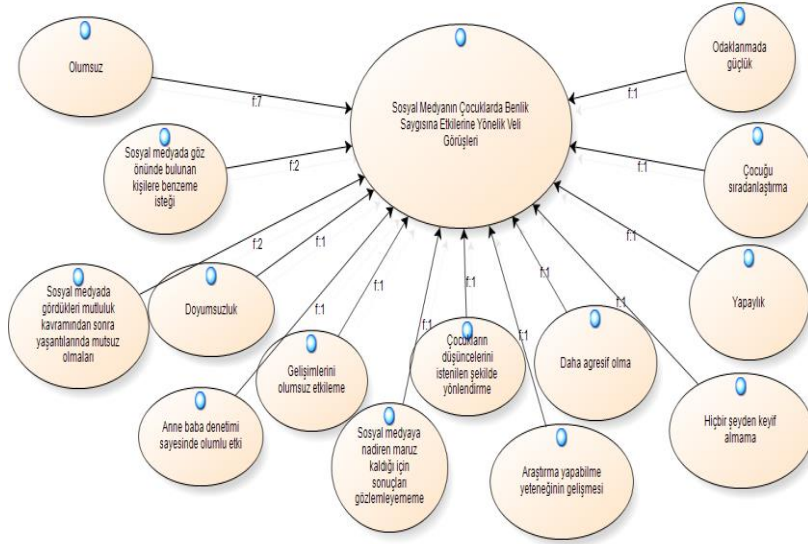
Bu konuda bazı velilerin görüşleri şu şekildedir:

“Youtube’da izledikleri videolar aile yapısına zararlı ve saygısız”
(V₈)

“Hepsinde bu içeriklerin mevcut olduğunu düşünüyorum. Çünkü bir hastalık gibi tüm sosyal medyaya ve insanlara sıçramış durumda” (V₄)

Sosyal medyanın çocuklarda benlik saygısına etkilerine yönelik veli görüşleri

Şekil 2’de görüldüğü üzere veli görüşlerinin çoğu olumsuz yöndedir. Aileler ağırlıklı olarak çocuklarının sosyal medyada gördükleri içerikleri taklit ettiğini, doyumsuzluk ve odaklanmada güçlük yaşadıklarını, daha agresif ve mutsuz olduklarını belirtmiştir. Ancak denetimleri sayesinde olumlu etki gördüğünü ve çocukların araştırma yeteneklerinin geliştiği konusunda olumlu görüş bildiren veliler de olmuştur.

Şekil 2. Sosyal medyanın çocuklarda benlik saygısına etkilerine yönelik veli görüşlerini gösteren modelleme

Bu temaya ilişkin 4 veli görüşü şu şekildedir:

“Sosyal mecra o kadar geniş bir alan ki... En çok yakındığımız konulardan bir tanesi. Çocuklar sosyal medyada gördüğü kişilere benzemeye, onların hayatlarını yaşamak istiyorlar. Oradaki mutluluğu gerçek mutluluk olarak algılayıp kendi hayatlarında da bunu istemeye başlıyorlar. Bu da devamında kendi hayatlarında mutsuzluğa, doyumsuzluğa, hiçbir şeyden keyif almaya dönüşebiliyor.” (V₃)

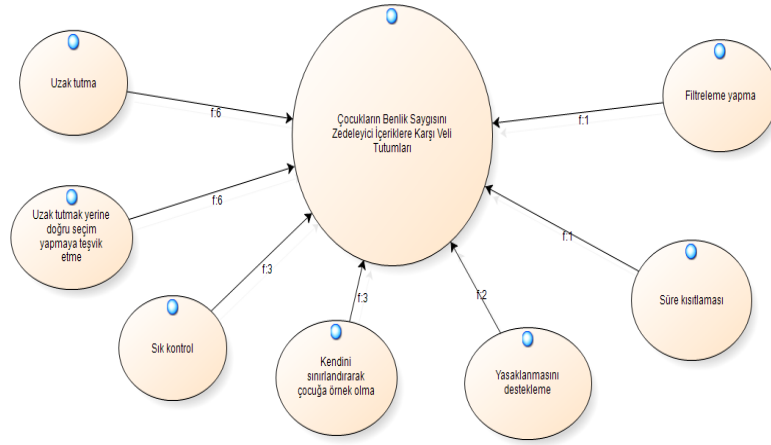
“Sosyal medyayı çocukları sıradanlaştırdığı ve önünü arkasını anlamadıkları bir yapaylıkla sadece başkaları yapıyor diye bir şeye özendirildiği için sevmiyorum. Sosyal medya doğru kullanıldığı takdirde güzel bir bilgilendirme alanı, büyük bir birleştirici güç olsa da eksi yönleri daha çok benim gözümde ama hayatımızın içinde olduğu için tamamen soyutlanmak çok zor.” (V₆)

“İlgi odaklı olamıyorlar hal ve hareketleri değişebiliyor. Ama ödev olarak araştırmada iyiler” (V₈)

“Çocukların henüz sosyal medyanın tam olarak ne amaçla kullanılabileceğini ve içeriklerini bilmedikleri için ancak bilinçli anne baba kontrolünde güzel içerikler bulunarak benlik saygısı olumlu yönde etkileyebilir” (V₁₂)

Çocukların benlik saygısını zedeleyici içeriklere karşı tutumları

Şekil 3 incelendiğinde veliler birbirinin tam zıttı iki tutum konusunda eşit sayıda görüş bildirmişlerdir. Büyük bir çoğunluk bu uygulamalardan çocuğunu uzak tutacağını belirtirken, eşit sayıda veli de uzak tutmak yerine çocukların uygulama içinde doğru seçimler yapmaya teşvik edeceğini belirtmiştir. Bazı veliler “sık kontrol, süre kısıtlama, filtreleme yapma ve kendini kısıtlayarak çocuğa örnek olma” gibi yumuşak tutumlara sahipken, bazı velilerin de “yasaklanmasını destekleme” gibi katı tutumlara sahip olduğu görülmektedir.

Şekil 3. Çocukların benlik saygısını zedeleyici içeriklere karşı veli tutumlarını gösteren modelleme

Velilerin bir bölümü konuya ilişkin şu şekilde görüş belirtmiştir:

“Sosyal medyayı onlardan uzak tutmak mümkün değil şu zamanda maalesef. Fakat öğrenmeyi öğretebiliriz. Neyin doğru neyin yanlış olduğunu zaten biliyorlar. Zamanla Kendi doğrularını ve yanlışlarını oturuyorlar. Öğretebileceğimiz şey yanlış olan şeyi doğru olana tercih etmemelerini sağlamak. O içeriklerin aslında gerçeği yansıtmadığını anlamalarını sağlamak” (V₄)

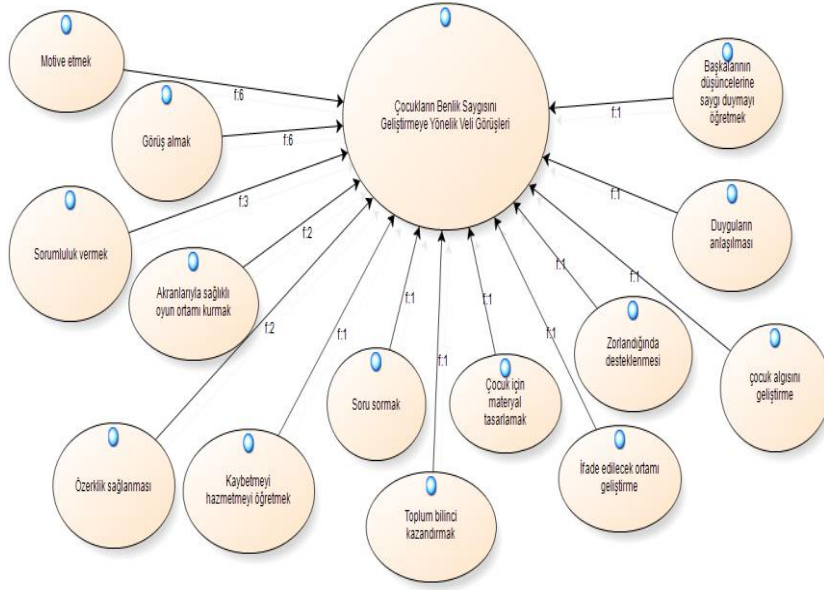
“Çocuklara özel filtreler yapmaya Sık sık ne yaptığını kontrol etmeye, kısıtlı sürelerle kullanmasını sağlamaya çalışıyorum. Kullandığı şeylerin bir amaca hizmet etmesine dikkat ediyorum.” (V₇)

“Saygılarını zedeleyici medyaları izlemelerine izin vermem sürekli takipte kalır onların hal ve hareketlerini takip ederim. Ve güzel bir dille çocuklarımı uyarırım. (V₉)

“Doğru bulmuyorum bu tür içeriklerin çocukların psikolojisi üzerinde çok fazla olumsuzluk barındırdığını, bu tür içeriklerin bir an önce kontrol altına alınmasını ve güzel ve bilinçli çocuklar yettirilmesini çocukların yanı sıra ailelerinde bu sosyal medya kullanımını düzeltmesi gerektiğini düşünüyorum.” (V₁₃)

Çocukların benlik saygısını geliştirmeye yönelik veli görüşleri

Şekil 4 incelendiğinde velilerin büyük çoğunluğunun, çocukların benlik saygısını geliştirmek için onları motive etme ve görüşlerini almak konusunda görüş bildirdiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca çocuğa sorumluluk vermek ve akranları ile sağlıklı oyun ortamı kurmak konusunda görüş bildirmişlerdir. Velilerin bir kısmı çocukların toplum içindeki rollerinin geliştirilmesinin, benlik saygılarını da etkileyeceğini düşünerek “toplum bilinci kazandırmak”, “başkalarının düşüncelerine saygı duymayı öğretmek” gibi yanıtlar vermiştir.

Şekil 4: Çocukların benlik saygısını geliştirmeye yönelik veli görüşlerini gösteren modelleme

Bu konuda 3 velinin görüşü şu şekildedir:

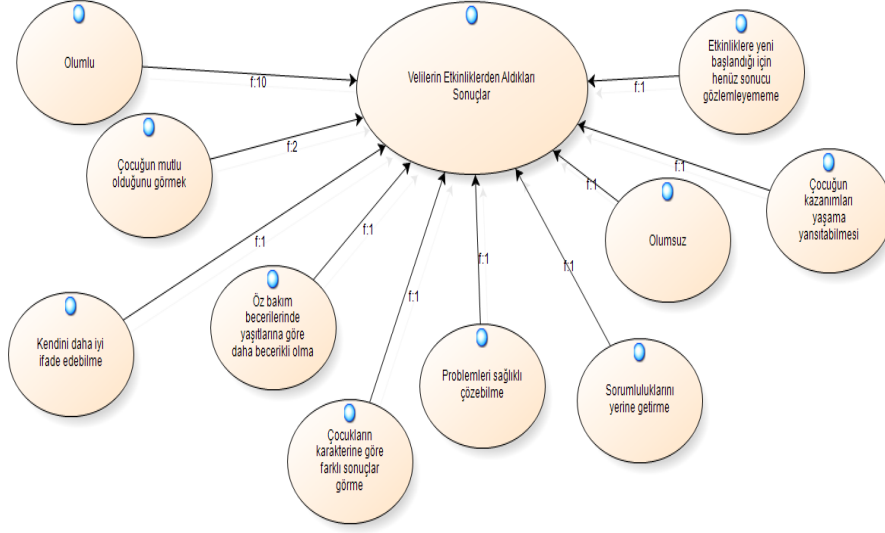
“Onu hepimizin bir yapbozun ayrı parçaları gibi farklı özel ama bir araya geldiğimizde daha anlamlı ve bütün olduğumuzu anlatmaya, bu farklılıklar sayesinde bütün olabildiğimizi, karakterini oluştururken dış çerçeveyi sınırları belirleyip o çerçevenin isteği yerinde kendi keşfetmesini sağlamaya çalışıyorum. Bunlar için; önce ben kendime olan sevgim ve ilgilerime ayırdığım zamanla örnek oluyorum. Sonra Basit materyaller tasarlıyorum, çevresiyle ve doğayla iç içe olmasını sağlıyor zaten akranlarıyla kurulan sağlıklı oyun ortamı ve doğayla iç içe olmak çocuklarımızın kendilerini keşfetmesindeki en önemli detaylar.” (V₇)

“Aile içinde bazı şeyler konusunda çocuklarla konuşup ortak karar almaya çalışarak çocukların düşüncelerine saygı duyuyoruz” (V₃)

“Öncelikle onun kavrayabileceği yaşına göre oyunlar bulmaya çalışıyorum ve aynı zamanda bu konuda fikirlerini soruyorum fikirlerini önemsiyorum ve onunla onun gibi konuşmaya gayret edip düşüncelerini daha iyi bir şekilde anlatmasına yardımcı oluyorum, kendi akranlarıyla daha iyi bir iletişim kurabilmesi için yakın hissettiği arkadaşlarına ufak hediyeler hazırlıyorum ve böylelikle hem iyi bir iletişim hem de paylaşma kavramını daha iyi öğrenmesini sağlıyorum.” (V₁₄)

Velilerin, çocuklarının benlik algısını geliştirmek için yaptıkları etkinliklerden aldıkları sonuçlar

Velilerin büyük çoğunluğu etkinliklerden olumlu sonuç aldıklarını, çocuklarının mutlu olduğunu, kendini daha iyi ifade ettiklerini, sorumluluklarını yerine getirmede daha istekli olduklarını ifade etmiştir. Ancak olumsuz sonuç aldığını, çocuklarının karakterlerine göre sonuçların değiştiğini söyleyen veliler de bulunmaktadır.

Şekil 5. Velilerin etkinlikten aldıkları sonuçları gösteren modelleme

Bu konuda bazı veliler şu şekilde görüş bildirmişlerdir:

“Çocukların düşüncelerini karar verilirken sorduğumuzda daha mutlu olduklarını görüyoruz” (V₃)

“Henüz çok küçük oldukları için pek algılamıyorlar ama yerine göre gayet iyi güzel saygılılar.” (V₉)

“Olumlu geri dönüşler alıyorum Çocuğumun mutluluğunu ve kendine güvenini sağladığım için mutlu oluyorum.” (V₁₅)

SONUÇ ve TARTIŞMA

Benlik, hayattaki deneyimler ile edinilmiş bir yapı olarak tanımlanır (Kenç ve Oktay, 2012). Bu deneyimler ilk olarak aile hayatında gözlerimizi açmayla başlamaktadır. Bu nedenden kaynaklı bu araştırma da benlik saygısı tartışılırken kaynağına inilmiş ve okul öncesinde benlik saygısını etkileyen faktörler tartışılmıştır. Bu kapsamda hazırlanan görüşme formlarıyla velilerle görüşülmüş ve bulgular incelenmiştir.

Araştırma sonucunda birçok çocuğun son zamanların popüler olan uygulamaları kullandığı, bazı çocukların sosyal medya kullanmadığı bulgularına rastlanırken bazı velilerin çocukların en çok hangi platformlarına yöneldiğinden haberi olmadığı ortaya konulmaktadır. Çocukların popüler olan Instagram, Facebook, Tiktok, Youtube, Twitter uygulamalarını sıklıkla kullandığı belirtilmiştir. Bu durum çocukların sıklıkla kullanılan popüler sosyal medya araçlarına yöneldiklerine işaret etmektedir.

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlardan biri de velilerin büyük bölümünün sosyal medyanın çocuk üzerinde olumsuz etkileri olduğu şeklinde görüş belirtmeleridir. Bu olumsuz etkiler; doyumsuzluk, odaklanmada güçlük, çocukta sıradanlaşma, yapaylık, hiçbir şeyden keyif almama, daha agresif olma, çocukların düşüncelerini istenilen şekilde yönlendirme, sosyal medyada göz önünde olan ilişkilere benzeme isteği, gelişiminde olumsuzluk ve mutsuz olma olarak nitelendirilmiştir. Bazı veliler ise araştırma yapabilmek için yeteneklerini geliştirdiğini düşünerek olumlu etkilerine de vurgu yapmaktadır. Bunun bulgular dikkate alındığında olumsuz içeriklerin doğrudan çocuğun benlik saygısını etkilediği ortaya çıkmaktadır. Velilerin de çocuğun mutsuz ve doyumsuzluk gibi bir benlik geliştirdiğinin farkına vardıklarını ortaya çıkan diğer bir bulgudur. Çocuklar kendileri hakkında iyi ya da kötü hissederek dünyaya gelmezler. Bunu yaşantı yoluyla öğrenirler. Benlik saygısı bu deneyimlerin sonucu bireyin kendisiyle gurur duymasıdır (Nuttall, 2003) Bu yüzden benlik saygısını oluşturmada uzun soluklu kötü içeriklere maruz kalmak gelişim aşamasında çocukların kendilerini kötü hissetmelerine yol açmaktadır.

Araştırmada velilerin çocukları sosyal medyanın etkisinden uzak tutma konusunda görüş ayrılığı yaşadıklarını göstermektedir. Bazı veliler uzak tutmayı bir çözüm olarak görürken diğer bir kesim doğru seçim yapmaya teşvik etmek gerektiği görüşündedir. Bunların yanında bazı velilerin çocukları sık sık kontrol etmek, kendini sınırlandırarak çocuğa örnek olma, yasaklanmasını destekleme, süre kısıtlaması, filtreleme yapma gibi tutumlar sergilendiği de gözlemlenmiştir. Bu gelişim döneminin önemli bir parçası da çocuğun iki yaşından sonra anne-babasının onayını almak için istekli olması ve istekleri yapıp yapmama noktasında büyüklerinin karşılıklarını ölçüt kabul etmesidir (Bee ve Boyd, 2009). Bu da aslında çocukların içerikleri ayırt etmesinde velilerin tutumlarını önemli kılmaktadır. Çocuklar kurulan doğru iletişim ve dönütlerle velileri de örnek alarak benliğine uygun içerik analizini öğrenmiş olur.

Çocukların benlik saygısını geliştirmeye yönelik veli görüşleri incelendiğinde velilerin büyük bölümünün gelişim için motive etmek ve görüş almak gibi unsurlardan yararlandığı söylenebilmektedir. Bunların dışında sırayla sorumluluk vermek, akranlarıyla sağlıklı oyun ortamı kurmak, özerklik sağlanması, kaybetmeyi hazmetmeyi öğretmek, soru sormak, toplum bilinci kazandırmak, çocuk için materyal tasarlamak, ifade edilecek ortamı geliştirme, zorlandığında desteklenmesi, çocuk algısını geliştirme, duyguların anlaşılması, başkalarının duygularına saygı duymayı öğretmek gibi görüşler ortaya çıkmıştır. Erken çocukluk dönemindeki çocuk benliğinin; şahsi, kıymetli, eşi olmayan bir parça olduğunu ilk olarak aile içerisinde fark edebilir. Böylelikle kuvvetli bir benlik ve hayattaki başarının ana faktörü olan öz değer duygusunun temelleri atılmış, dünyaya geldikten sonra insanın baş problemlerinden biri olan 'değerliyim' duygusu yani benlik saygısı kazanılmış olur (Koytak, 2004). Çocuğun benlik saygısının pozitif yönde etkilenebilmesi için yaptıklarının doğruluğu sebebiyle ödül alması, onaylanması ve sevgi görmesi gerekmektedir (Öztürk vd., 2000).

Araştırmada elde edilen diğer bir bulgu ise velilerin, çocuklarının benlik algısını geliştirmek için yaptıkları etkinliklerden aldıkları sonuçların neler olduğudur. Velilerin çoğunluğunun olumlu sonuçlar aldığı belirtilmiştir. Bunun dışında çocuğunu mutlu görmek, çocuğun kendini daha iyi ifade edebilmesi, öz bakım becerilerinde yaşıtlarına göre daha becerikli olma, çocukların karakterlerine göre farklı sonuçlar görme, problemleri sağlıklı çözebilme, sorumluluklarını yerine getirme, çocuğun kazanımları yaşama yansıtabilmesi gibi olumlu sonuçların dışında etkinliklere yeni başladığı için henüz sonuç görememe ve olumsuz sonuçlar aldığını belirten veliler mevcuttur. Çocukların kendi benliklerini geliştirmesi ve yeteneklerini keşfetmesine yönelik etkinlikler düzenlemek önem taşımaktadır. Bireydeki yetenek ve çevreden sağlanan olumlu dönütler, benlik saygısını gösteren faktörlerdir (Harter, 1988). Örneğin iyi düzenlenmiş bir müzik etkinliğinde kişi; okul hayatında, kültürel aktivitelerde ve çevresel alanlarda başarı sağlamakta, kişinin öz güveni yükselmekte, hayatın anlamını ve değerini, çevresini, dünyayı, yaşamı anlamlandırmakta, yaratıcı kişiliğini, farklı etkinlikler zihin dünyasını geliştirmekte ve kişiliğinde olumlu yönde ilerlemeler sağlanmaktadır (Çilden, 2001; Özmenteş, 2005).

Öneriler

Bu araştırmadan çıkan sonuçlar kapsamında şu öneriler sunulabilir:

- Okul öncesi dönem çocuklarının medya okuryazarlığı geliştirilmezse popüler olana yönelmesi olağandır. Bu durumda veliler günümüz çağında sosyal medya ile içe içe olan çocuklara kısıtlamak yerine doğru bilgiye erişmeyi öğretmeleri önerilmektedir. Medya okuryazarı ebeveynler yetişirse medya okuryazarı çocuklar yetişeceği unutulmamalıdır.
- Sosyal medya çocuklara belli standartlarda aynı kalıplarda hayatlar sunmaktadır. Çocukların kendi benliğini oluşturma sürecinde bunlardan etkilenecek mutluluğu sunulan standartlarda sanmaması için velilerin çocuklarına kendi benliğini geliştirmede yol gösterici olmaları önerilmektedir.
- Olumlu davranışları için takdir edilen, ödüllendirilen, fikri sorulan, demokratik yaklaşılacak ve sevilen çocukların benlik saygıları yükselmektedir. Velilerin bu yüzden olumlu iletişim geliştirerek çocuklarının ilgi, ihtiyaçlarına yönelik etkinlikler aracılığı ile çocuklarının benlik saygılarına geliştirebilecekleri öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- Arıcak, O.T. (1999). *Grupla psikolojik danışma yoluyla benlik ve mesleki benlik saygısının geliştirilmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Artan, İ. & Uyanık Balat, G. (2003). Okul öncesi eğitimcilerinin entegrasyona ilişkin bilgi ve düşüncelerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 11(1), 65-80.
- Aydın, B. (1996). Benlik kavramı ve ben şemaları. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8, 41-47.
- Bee, H., Boyd, D. (2009). *Çocuk gelişim psikolojisi* (Çev. Okhan Gündüz). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Blascovich, J., Tomaka, J., Robinson, J. P., Shaver, P. R., & Wrightsman, L. S. (1991). Measures of self-esteem. *Measures of personality and social psychological attitudes*, 1, 115-160.
- Blaskovich, J, Tomaka, J, (1991). *Measures of self-esteem*. J. Robinson, Shaver & Wrightsman (Ed.). *Measures of personality and psychological attitudes* . New York: Academic Press.
- Campbell J.D. & Lavalley L.F. (1993). Who am I? The role of self-concept confusion in understanding the behavior of people with low self-esteem. Baumeister R.F. (Ed.). *Self-esteem: The puzzle of low self-regard* . Boston: Springer.
- Çankaya, B. (2007). *Lise 1 ve 2.sınıf öğrencilerinin algılanan benlik saygısının bazı değişkenlere göre incelenmesi*, (Yayımlanmış yüksek lisans tezi) Gazi üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çilden, Ş. (2001). Müzik, çocuk gelişimi ve öğrenme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 1-8.
- Doğru, N., Peker R. (2004). Özsaygı geliştirme programının lise dokuzuncu sınıf öğrencilerinin özsaygı düzeylerine etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (2), 315-328.
- Eris ve İkiz (2013) Ergenlerin benlik saygısı ve sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişki ve kişisel değişkenlerin etkileri, *Turkish Studies*, 8(6), 179-193.
- Harter, S. (1988). *Manual for the Self-Perception Profile for Adolescents*. University of Denver.
- Kayım, F., & Muhammed, A. Y. A. Z. (2019). 3-4 yaş grubu çocuklarda benlik kavramı ve ebeveyn tutumlarının cinsiyetler açısından karşılaştırılması. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 11(3), 241-254.
- Kenç, F. M. ve Oktay, B. (2002). Akademik Benlik Kavramı ve Akademik Başarı Arasındaki ilişki, *Eğitim ve Bilim*, 27 (124), 71-79.
- Kımtır, N. (2008). *Benlik saygısı ve dindarlık ilişkisi*, (Yayımlanmamış doktora tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Kımtır, N. (2008). Benlik Saygısı ve Dindarlık İlişkisi,(Yayımlanmamış Doktora Tezi). *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa*.
- Koytak, N. (2004). Duygu Okulu Olarak Aile, *Diyanet Dergisi*, 65, 18-22.
- Leyens, J. P., Paladino, P. M., Rodriguez-Torres, R., Vaes, J., Demoulin, S., Rodriguez-Perez, A., & Gaunt, R. (2000). The emotional side of prejudice: The attribution of secondary emotions to ingroups and outgroups. *Personality and social psychology review*, 4(2), 186-197.
- Markus, H. R., & Kitayama, S. (1991). Cultural variation in the self-concept. In *The self: Interdisciplinary approaches* (pp. 18-48). New York, NY: Springer New York.
- Nuttall, P. (2003). *Self-Esteem and Children*. <http://www.nbcc.org/Guidance/self.esteem.html>

- Özkan, İ. (1994). Benlik saygısını etkileyen etmenler. *Düşünen Adam*, 7(3), 4-9
- Özkök, Ö. (2019). *Sosyal medyada sanal kimlikler; Sosyal medya fenomenlerinin benlik sunumları üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış doktora tezi) , İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İletişim Sanatları Anabilim Dalı İletişim Sanatları Bilim Dalı, İstanbul.
- Öztürk, M., Sayar, K., Tüzün, Ü., & Kandil, S. T. (2000). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu'nda metilfenidat ve benlik saygısı. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 10(3), 139-143.
- Woolfolk, A. E. (1998). *Readings in educational psychology*. Prentice Hall/Allyn & Bacon, 200.
- Yüksel-Sahin, F. & Öztoprak, Ö. (2019). Ergenlerin sosyal medya bağımlılığı düzeylerinin benlik saygısına göre incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 363-377.